

Hollandse Meesters over de Grenzen/ Dutch Masters Abroad

Jan van Kessel (1641-1680)

Het Bleekveld bij Haarlem

Het bleekveld bij Haarlem (ca. 1675-1680), Jan Thomasz van Kessel (1641-1680)
Olieverf op doek, 55,5 x 67,5 cm, Gesigneerd linksonder: J van Kessel
Moskou, Poesjkin Staatsmuseum voor Schone Kunsten, inv. 491

In de zon gelegde linnen lakens om te bleken: een bekend motief, door Nederlandse schilders getekend naar impressies uit het echte leven. Het bleken van linnen was een economisch belangrijke bezigheid in het Haarlem van de zeventiende eeuw. Grote brede stroken werden buiten de stadspoorten op kort gemaaide weides gelegd. De zuurstof in de lucht zorgde voor een wit makende werking, een proces dat vele maanden duurde. Voor de lokale bevolking destijds was dit een vertrouwde aanblik, die vaak door schilders als Jacob van Ruisdael en Jan van Kessel werd verbeeld.

maar dit motief had ook een verborgen symbolische betekenis. De Nederlandse protestantse dichter Jan Luyken (1649-1712) schreef dat in zonlicht gebleekt linnen op sneeuw lijkt en doet denken aan de Bijbelse beschrijving van de 'rechtvaardige' vrouw die gekleed was in schoon wit linnen (Openbaring 19:8). Deze interpretatie is ook toegepast op Jacob van Ruisdaels kijk op de bleekvelden rond Haarlem. Jan Thomasz. van Kessels *Het bleekveld bij Haarlem* is ongetwijfeld geïnspireerd op de werken van Van Ruisdael en kan soortgelijke associaties van betekenis oproepen.

Het schilderij bevond zich oorspronkelijk in de verzameling van graaf Konstantin Apollinarijevich Khreptovich Butenev (1848-1932). Hij kwam uit een rijke familie en bezat een landgoed in Shchorski (nu een plaats in Wit-Rusland).

Kunsthistorica Alice Ingraham Davies noemt in haar monografie over Jan van Kessel uit 1992 niet alleen de invloed van Van Ruisdael op het werk van Jan van Kessel, maar ook die van de Haarlemse schilder Jan Vermeer (1656-1705). Volgens Davies vallen er gemeenschappelijke kenmerken op in de artistieke evolutie van Jan van Kessel en Jan Vermeer in de jaren 1670: een verschuiving naar een minder gevarieerd kleurengamma en minder impasto penseelwerk.

Op basis van deze vergelijkingen en de contouren van de signatuur op het schilderij, dateert Davies *Het bleekveld bij Haarlem* in de laatste periode van Kessels carrière, tussen 1675 en 1680.

De Bleeker en de Sind'lykheid der Zielen

STATENBIJBEL: OPENBARINGEN 19:7-8

Laat ons blijde zijn, en vreugde bedrijven, en Hem de heerlijkheid geven; want de bruiloft des Lams is gekomen, en Zijn vrouw heeft zichzelf bereid. En haar is gegeven, dat zij bekleed worde met rein en blinkend fijn lijnwaad; want dit fijn lijnwaad zijn de rechtvaardigmakingen der heiligen.

Spiegel van het Menselyk Bedryf

Uit: Het boek Spiegel van het Menselyk Bedryf (1694) door Jan Luyken en zijn zoon Caspar beschrijft het werk van honderd ambachten in Amsterdam tijdens de Gouden Eeuw. Het is een emblemataboek in de traditie van Jacob Cats en is vele malen herdrukt.

*De Bleeker.
Wat pocht ghy op uw Sind'lykheid,
Die't Kleed der Zielen vuyl verslyt.*

*Is't Linnenkleed nuw vuil geraakt,
Het word weer suiver wit gemaakt;
Maar't Binnen kleed, dat God sou haagen,
Ontbreekt het waater en den Seep,
En word, tot stinckens toe gedraagen,
Met vlack, by vlack, en Streep, by Streep.*

Leerling van Jacob van Ruisdael

Volgens Houbraken in zijn 'De groote schouburgh der Nederlandsche konstschilders en schilderessen (1718–1721)', met daarin biografieën van kunstschilders uit de zeventiende eeuw, was Jan van Kessel geboren in Amsterdam in 1648. Verder vermeldt Houbraken dat hij knappe boerderijtaferelen maakte, die hij eerst uit het leven putte voordat hij aan zijn olieverfschilderijen begon. Jan van Kessel was ook bekend om zijn wintertaferelen en stierf in 1698. Houbraken kon niet ontdekken of hij familie was van de Jan van Kessel van Antwerpen, die werd genoemd in het boek 'Het Gulden Cabinet vande Edel Vry Schilder-Const' van Cornelis de Bie uit 1662.

De RKD komt met een ander geboorte-, en sterftejaar, respectievelijk 22-09-1641 (doopregister) en 24-12-1680 (datum begrafenis).

Volgens het RKD was hij de zoon van de lijstenmaker Thomas Jacobsz van Kessel, en een leerling van de landschapsschilder Jacob van Ruisdael (1628/1629-1682) in Amsterdam. Hij staat bekend om stadsgezichten, strandtaferelen, winterlandschappen en architectonische werken. Veel van zijn werken lijken op die van Ruisdael en zijn als zijn werk overgenomen, soms nadat er valse handtekeningen waren toegevoegd.

Hollandse Meesters over de Grenzen/ Dutch Masters Abroad

Herkenningssteken: de Torens van kasteel Heemstede

De twee torens aan de linkerkant aan de horizon van het schilderij *Het bleekveld bij Haarlem* worden geïdentificeerd door Davies, die verwijst naar Seymour Slive's monografie over Jacob van Ruisdael, als de torens van Kasteel Heemstede, bij Haarlem.

Detail van het *Portret van Michiel Pauw, Anna Maria Fassin en twee kinderen* met op de achtergrond Slot Heemstede te Heemstede, 1654
Johannes (Jan) Mijtens (ca. 1614-1670)
Olieverf op doek, 134 x 203 cm, Privé collectie

De bleekvelden voor linnengoed bij Haarlem

De torens komen ook voor in werken van Ruisdael en zijn tevens afgebeeld in een ander schilderij van Jan van Kessel *Een bleekplaats buiten Haarlem*, dat zich bevindt in de National Trust Collection in Felbrigg Hall in Norfolk, Engeland.

Davies beschouwt dit werk wat betreft picturale behandeling het dichtst bij het schilderij van het Poesjkin museum. Er is een variatie op vrijwel dezelfde compositie in de Hermitage in St. Petersburg, evenals twee extra versies van het motief uit de late jaren 1670, nu in het Kunstmuseum Basel en een privé-collectie.

Een bleekveld buiten Haarlem, ca 1661-1680
Jan van Kessel (1641-1680)
Olieverf op doek, 74,5 x 99,6 cm, Inv. NT 1401311
Norfolk, National Trust Collections, Felbrigg

Marina Senenko (1930-2006), vanaf 1957 tot 2006
Hoofd van de afdeling Europese-, en Amerikaanse schilderkunst
Moskou, Poesjkin Staatsmuseum voor de Schone Kunsten

Redactie: Petra Kuggeleijn

Literatuur: Davies, A.I. *Jan van Kessel*, Davaco, Gent, 1992